

Wo moralce a ponižnosći

**Bóh spřećiwja so hordym,
ale ponižnym dawa hnadu.**

1. list Pětra 5,5b

„Kak derje je, zo sym lěpši hač druzy ludźo.“ (Lk 18,11) Smy žiwi w dobjce, w kotrejž so ludźo rady z druhimi přirunuju, štož moralčku nastupa. Rady so někotři při tym jako najwyše moraliske měritko na wosebitu naležnosć abo wěste zadžerženje wusměrjeja, na přikład klimaneutralnje zapućować a bydlić. Hdyž so jim tole poradži, je wšo dalše druhorjadne. Kak so napřečo swojim sobučłowjekam zadžerža a kak we swójbje, haj, samo kak z přirodu a wobswětom před chěžnymi durjemi wobchadžeja, potom dale njezajimuje.

Tež Jezus nam přirunanje wo moralce powěda, kaž je scénik Lukaš napisał (Lk 18,9–14). Jara rozdžělnaj čłowjekaj běštaj so do templa podaťoj, zo byštej so tam modliťoj. Jedyn běše farizejski, druhu cłownik. Farizej stejše sam a rěčeše takle: „Božo, ja so či džakuju, zo njejsym kaž druzy ludźo, rubježnicy, jebacy, mandželstwoamarjo

ani kaž tutón cłownik. Dwójce za tydžeń so posću a dawam džesatk wote wšeho, štož zezběram.“ Cłownik pak wosta nazdala stej, nochcyše ani swojej woči k njejbjesam pozběhnyć, ale dyri sej na swoju wutrobu a praji: „Božo, budź mi hrěšnikej hnadny!“

Při tym dyrbymy wědžeć, kotru poziciju měješe za Jezusowy čas farizejski w towaršnosći a kotru měješe cłownik. Farizejski wuznawaše so přewšo derje w bibliji a plačeše tehodla jako přikład moralisce dobreho čłowjeka. Cłownicy pak běchu tehdy notoryscy jebakoj a plačachu w ludnosći jako skaženi čłowjekoj. Jezus sudži w swojim přirunanju cyle jasnje: „Ja praju wam: Tutón – potajkim cłownik – „woteńdže wusprawnjeny do swójeho doma, nic tamny.“

Jezus je přesvědčeny: Rozsudny je směr, na kotryž hladam. Sym stajnje jenož sam srjedžišćo swójeho žiwjenja? Akceptuju jenož swójski wusud, kak so moralisce prawje jedna? Abo znaju hišće hlubše žorło za to, kak sym žiwy a kak so zadžeržu? Farizejski znaje jenož sebje sameho. Wón je přesvědčeny, zo jeho žiwjenje žanu ko-

rekturu njetrjeba. Z tym pak nima žanu šansu, zo by so změnił, hdyž běži jeho žiwjenje do wopačneho směra. Cłownik pak hlada na Boha a nadobo spóznaje, kak zlé a lózysce je so husto napřečo druhim ludźom a snano tež napřečo stwórbje zadžeržať. Spóznawa, kak lubje a mile Bóh na jeho hlada, hačrunjež je wón hrěšnik. Tak so jeho wutroba změni a zdobom jeho cyle začuwanje, zo Boža lubosć jeho žiwjenje ponowi. Dokelž nětko wě, zo Bóh jeho přiwozmjce a lubuje – tajki, kaž wón je –, móže nětko tež na hinaše wašnje ze swojimi sobučłowjekami wobchadžeć. Štóz Božu lubosć woprawdže do swójeho žiwjenja přijimuje, njemóže so trajnje hubjenje abo njemoralisce zadžeržeć.

Tež w našim kraju měli najskeje zaso trochu ponižniši być, kaž nam to japoštoł Pětr w hronje za přeni septemberski tydžeń poruča. Přehusto je so němska towaršnosć zabłudžiła, měnjo, zo je na dobrym a moralisce prawym puću. Woprawdžitu dobrotu we wutrobje namakamy a dóstanjemy jenož z tym, zo so na Boha a na jeho lubosć spuščamy.

Krystof Rummel

Hordy a ponižny Grafika: PB

Stawizna wo zhubjenej wowcy

Lube džeci, běše jónu přecelny pastyr, tón měješe sto wowcow. Kóždy dzeń wodžeše je na łuki, zo bychy so wjesele pasć móhli.

Wowcy běchu jeho přeceljo a wón je jara lubowaše.

Jedneho dnja sta so něšto wosebite: Jedna z małych wowcow, kiž bě wćipna a zmužita, čekny. Chcyše sej swět wotkryć a pozaby při tym, zo bě pola swogeho pastyrja wěsta. Nadobo bě wowcka cyle sama w horach. Měješe strach a njewědžeše, kak ma zaso domoj přińć.

Pastyr hnydom pytny, zo jedna z jeho wowcow falowaše. Starosćeše so a pytaše wšudze za małym skoćatom. Wopuści swoje stadło a běžeše do horow. Wótre při tym wołaše: „Wowcka, hdze sy?”

Wón běhaše po wyšinach a dolinach a pytaše w kerkach a na pastwiščach. Kedźbliwje słuchaše, hač wowcku njestlyši. Po dołhim pytanju namaka wowcku skónčnje

w prózdniency, dokal bě sej w swym strachu wučeknyla. Kak wjesoła bě, hdyž pastyrja wuhlada! Hnydom jemu napřečo běžeše.

Tež pastyr bě přewšo zbožowny, zo je zhubjenu wowcku zaso namakał. Zběhny ju na swogej ramjeni a donjese ju domoj.

Hdyž džensa na tutu stawiznu myslimy, můžemy so prašeć: Što to za nas woznamjenja?

W našim swěće je wjele ludźi, kotřiž so druhdy zaběža abo so samotni čuja. Snano su zrudni, maja problemy abo nječuja so lubowani. Runje kaž mała wowcka trjebaja tež woni někoho, kiž jich pyta a zaso domoj dowjedže. Tuta stawizna dopomina nas na to, kak wažne je, druhim pomhać, hdyž su so zaběželi, su samotni abo zrudni. Druhdy trjebaja jenož kusk lubosće a podpěry, zo bychy zaso na prawy puć přišli – runje kaž mała wowcka.

Bóh je za nas ludźi kaž pastyr. Wón kóždeho z nas lubuje, wšojedne hač smy dušni abo raz zmylki činimy. Hdyž so zabłudźimy abo so wosamoćeni čujemy, je Bóh přeco tu, zo by nas pytał a wuchował. Wón so wjeseli, hdyž zaso k njemu přińdžemy. Můžemy jeho přeco wo pomoc prosyć, wšojedne hdy abo hdže. **Maria Wirthe**

Pastyr je zhubjenu wowcku namakał a ju wjesele dom njese.

Grafika: Ewangeliski swójbny centrum

Pokiwy

Kniha wo Malešecach

Posledni serbski farar w Smělnje Jan Awgust Sykora, rodzeny 1835 w Malešecach, je na wuměnk w němskej rěči swoje žiwjenske dopomjenki spisał. W nich wopisuje mjez druhim lěta džěcatstwa w Malešecach. Jeho nadrobne a žiwe rysowanje je w knize přeni raz wozjewjene. Dwurěčne wudaće wobsahuje tež přeložk Oty Wičaza do serbsčiny z 1930tych lět a přinoškaj wudawaćelki Trudle Malinkoweje k Sykorowemu žiwjenju a skutkowanju kaž tež k slědam serbskich wjesnych stawiznow w džensnišich Malešecach. Kniha je wušla składnostnje lětušeho 800lětného jubileja Malešec. **LND**

Malschwitz vor 200 Jahren – W Malešecach před 200 lěta. Kindheitserinnerungen von Johann August Sickert – Dopomjenki Jana Awgusta Sykory na džěcatstwo. Herausgegeben von / wudała Trudla Malinkowa; 292 stron, wobrazy, brošura, ISBN 978-3-7420-2110-6, 22,00 €

Na pasionsku hru

Pod titulom „Sćěhuj mje!“ předstaji Towarstwo Cyrila a Metoda zhromadnje z Chróšćanskej wosadu lětsa w septembrje znowa pasionsku hru pod hołym njebjom w Chróšćicach. Předstajenja wotměja so na znatym městnje na farskej łuce pjatk a sobotu, 5. a 6. septembra, w 19.30 hodź., njedźelu, 7. septembra, w 16.00 hodź., kaž tež sobotu a njedźelu, 13. a 14. septembra, w 19.30 hodź. Zastupne lisćiki móža so dočasnje online kupić abo na městnje při kasy. Wšitcy zajimcy su wutrobne přeprošeni. **PB**

Serbske wodženje

Stajnje na druhej njedźeli septembra wotměje so w Němskej dzeń wotewrjeného pomnika. Składnostnje tuteho přeproša towarstwo sotrownje w Małym Wjelkowje hižo třeci raz na serbskorěčne wodženje po sotrowni. Wodženje wotměje so njedźelu, 14. septembra, w 14 hodźin. Wšitcy zajimcy su wutrobne witani.

Džělarnička Bjesadow

Sobotu, 20. septembra, wotměje so w farskej bróžni w Rakecach lětuša džělarnička Bjesadow. Sćěhowacy wotběh je předwiđany:

14.00 hodź. witanje (farar dr. Malink)
a nutrnosť (sup. Rummel)

14.30 hodź. přednošk „Serbsčina a serbska kultura w digitalnym swěće. Dohlady a pokazki“ (dr. Malinkowa); štož chce, njech sej za to šmóratko abo tablet sobu přinjese

15.30 hodź. swačina, informacije wo džěle sakskeje krajneje synody (Olaf Langner)

16.00 hodź. zhromadne spěwanje ludowych spěwow z přewodom dudlawy

17.00 hodź. kónč

Wutrobne přeprošujetej

SET a Rakečanska Bjesada

Čitanje w Stróži

We wobłuku měsačnych přednoškow w Domje tysac hatow w Stróži pola Hućiny wotměje so srjedu, 1. oktobra, awtorske čitanje z knihi „Ufer der Hoffnung“, kotraž bě 2023 w 4. nakładze wušla. Awtorka Trudla Malinkowa wopisuje w njej na jimace wašnje dóńt serbskich wupućowarjow, kotřiž běchu w 19. lěstotku w zamórskich krajach swoje zbožo pytali. Kniha podawa dohlad do přičinow wupućowanja a rozprawa wo bėdže měsacy trajaceho přejězda kaž tež wo čěžkim započatku w cuzbje. Čitanje přewjedže Ludowe nakładnistwo Domowina w kooperaciji z biosferowym rezervatom. Zarjadowanje budže w němskej rěči a započnje so w 19 hodź. w Domje tysac hatow, Stróžanski wjesny puć 29. **LND**

Profesor Dietrich Šolta 75 lět

Hdyž swjećimy serbske kemše w Budyšinje, je husto profesor Dietrich Šolta mjez nami. Tutón měsac swjeći swoje 75. narodniny. Jeho žiwjenski puć započá so 8. septembra 1950 w Budyšinje. Swójba bydleše w něhdyšej Michałskej farje, kotraž wopriješe dwě twarjenj, mjenujcy trochu mjeńši dom na Jerjowej čisło 15 a wulku srjedźowěkowski Mnišu baštu na Serbskim kěrchowje blisko Michałskej cyrkwy. Wobydlerjo chěže běchu awtomatisce do Michałskej wosady zafarowani, a tak bu Dietrich w Michałskej cyrkwi 29. oktobra wot fararja Rudolfa Langi wukřćeny. To pak njeměješe žadyn serbski počah, wšako pochodžeštaj staršej z hornjeho kraja blisko Kottmara. Nan džělaše na cyrkwinskohamtskim zarjedze na Bebelowym naměsće, hdžež běše za hospodarske plany wosadow zamołwity.

Zeznach Dietricha Šoltu w času, hdyž chodžeše z Frankom Wehrle na młodu wosadu Pětrскеj wosady, kotruž diakon Christian Schramm nawjedowaše. Dokelž pak bě někotre lěta starši, njenasta wuši zwisk. Po zložanju matury na Schillerowej rozšěrjenej wyšej šuli a po studiju polonistiki džělaše Dietrich Šolta w Akademiji wědomosćow w Berlinje na polu pólskej literatury. Wo hódnoće jeho slědženjow swědči, zo spožči jemu pólski prezident Aleksander Kwaśniewski za jeho džěło, kotrež twarješe mosty mjez woběmaj krajomaj, w lěće 1999 Kawalerski křiž za-

Dietrich Šolta

Foto: Jürgen Mačij

službného rjada Republiki Pólskeje.

Přez swoju serbsku mandželsku Doroteju nawukny Dietrich Šolta tež serbsčinu a zrosće do serbskeho swěta. W lěće 1992 přewza wjednistwo Serbskeho instituta w Budyšinje a bě wot 1997 honorarowy profesor na Lipšćanskej uniwersiće za serbsku literaturu. Serbska bibliografija, do kotrejež su nimale wšitke Serbow nastupace teksty zapisane, zliči 928 titulow, na kotrychž běše Dietrich Šolta wot lěta 1980

hač do džensnišeho wobdžěleny! Dalše nastawki a knihi, kotrež je ze swojimi přinoškami wobohaćil abo přehladał a polěpšił, bychy so dyrjbeli přidać. Dokelž njeje móžno, w tutym nastawku jeho serbske wědomostne džěło wobšěrnje předstajić, naspomnju jenož někotre wjetše džěła z jeho pjera. Su to „Stawizny serbskeho pis-mowstwa 1918–1945“, biografija Jurja Brězana a wudaće Serbskeho kulturneho leksikona zhromadnje z dr. Francom Šěnom. Runje při leksikonje je so sobu wo to postarał, zo su serbske ewangelske temy derje a spuščomnje zapřijate. Za katolskich Serbow je jako sobuwudawaćel wobšěrnej dokumentacije „Eine Kirche – zwei Völker“ mnoho džěła wukonjał.

Dietrich Šolta je swěrný čitar našeho časopisa, do kotrehož wot lěta 1991 tež dopisuje. Wot lěta 2003 je člon Serbskeho wosadneho zwjazka a wot 2005 do 2015 skutkowaše jako hóstny člon w Serbskej přiradze cyrkwy EKBO. Zhromadnje podachmoj so na posedženja do Choćebuzy, Lubanja abo do Nosydljow pola Baršća. Na wuradźowanjach předstaji něšto króć najnowše publikacije a projekty Serbskeho instituta ze serbskej ewangelskej tematiku.

Wšitcy, kiž Dietricha Šoltu znaja, waža sej jeho wurunane, wěcowne a přecelne wašnje. Njeh jemu Bóh Knjez po tři štwórc lěstotku dalše dobre a spokojne lěta wobradži!

Jan Malink

„Won do swěta“ – dźiwadłowa hra wo wupućowarjach

Před wjace hač 175 lětami, nazymu 1848, přistawichu přnje skupiny serbskich wupućowarjow z Hornjeje a Delnjeje Łužicy

w Awstralskej. Tam a bórže tež w sewjerneje Americe pytachu swobodu wěry, derjeměće a lěpši přichod za swoje džěci. W Te-

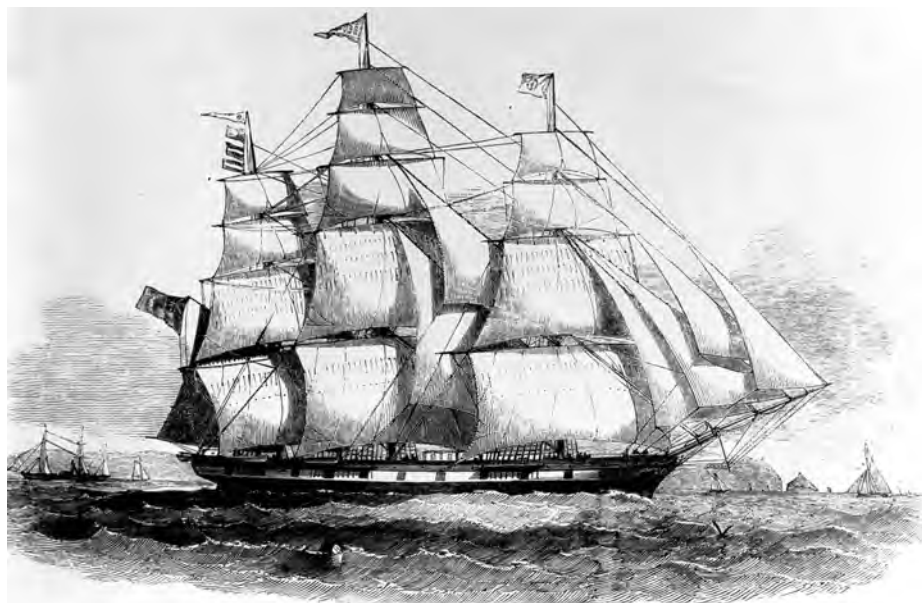
xasu založichu 1855 swoju hač do džensnišeho znatu koloniju Serbin.

Wupućowanscy agenća, kapitanojo a łódźnistwa wotkrychu wikowanski model a zaslužichu na žedžbje wupućowarjow, organizowachu přejězdy a dowjezechu zmužitich abo tež zadwělowanych do Noweho swěta. Přejězd na plachtaku po howrjacym morju bě napinacy, městna bě maťo a hustohdy njejezdžeše jenož mórská chorosć jako přewodžerka sobu. Listy a spěwy pućowachu z łódźemi tam a sem. Powědaja nam hišće džensa wo nadziejach a přecach, wo wuspěchach a přestapjenjach, wo zmužitosci a dwělach serbskich wupućowarjow. Přińdźće sobu na łódź „Ben Nevis“ a zanurće so do jich wosudow.

Hudźbno-scenisku kolažu je napisala Esther Undisz, přeložila je ju Měrana Cušcyna. Dramaturgiju přewzała je Madleńka Šolčić j.h.

Premjera hry budže 18. oktobra w 19 hodź. w Radworju. Dalšej předstajeni sčěhujetej 25. oktobra w 19.30 hodź. w Haslowje a 2. nowembra w 17 hodź. w Chróšćicach.

Madleńka Šolčić

Płachtak „Ben Nevis“ wježeše 1854 wupućowarjow do Texasa. Tuta łódź je městno noweje serbskeje dźiwadłoweje hry.

Repro.: TWHS

Wo wujednanju w ćežkich časach

Centralny wuběrk Swětoweje rady cyrkwjow so w Johannesburgu zešoť

Wot 18. do 24. junija 2025 wuradźowaše w južnoafrikskim Johannesburgu centralny wuběrk Swětoweje rady cyrkwjow (World Council of Churches, WCC). Jemu přisłuša 158 člonow, nimo teho bě wokoło sto poradźowarjow z přislušnych cyrkwjow a jich skutkow přitomne. Z Němskeje běchu to na přikład skutk Brot für die Welt abo zhromadny skutk ewangelskich mision-skich towaršnosćow EMW (Evangelische Mission Weltweit). Jako člonka wuběrka so na wuradźowanjach wobdźělich. Wone wotměwachu so w derje škitanym hotelowym kompleksu. Wobróńjeny nadpad na žonu delegata na kóncu zetkanja pokaza wšěm, zo su wysoke wěstotne naprawy bohužel trěbne. Kak derje so mamy, zo směmy so w našim srjedźoeuropskim wšědnym dnju swobodnje a bjezstarostnje hibać!

Centralny wuběrk ma wěsty dohladowanski charakter. Mamy pruwować, hač a kak so rozsudy, kiž je hłowna zhromadźizna 2022 w Karlsruhe tworila, wot zarjada a jeho partnerow přesadźa a tutón proces sobu přewodźeć. Tak čakachu na nas wšelake skerje zarjadske džěla. Nimo teho zahajichmy přihoty za přichodnu hłownu zhromadźiznu, kiž ma so w léce 2030 wotměć. Dale smy štyri cyrkwy doskónčnje jako nowych člonow přiwzali, mjez nimi Zwjazk ewangelskich swobodnych wosadow w Němskej (Bund Evangelisch-Freikirchlicher Gemeinden in Deutschland). Z tym liči Swětowa rada cyrkwjow nětkle 365 člonskich cyrkwjow po cyłym swěće. Dalše cyrkwy prócuja so wo přiwzace,

Delegatka Českoslowakskeje husitskeje cyrkwy dr. Hana Tonzarová (nalěwo) při zhromadnym spěwanju z dr. Lubinu Malinkowej
Foće: Albin Hillert/WCC, Lubina Malinkowa

mjez druhim tež Prawoslawna cyrkej w Ukrainje (Orthodoxe Kirche der Ukraine).

Klimowa dekada

Hłowna zhromadźizna w Karlsruhe bě swětowej radze nadawk dała, prócowanja wo škit klimy do srjedźišća džělawosće stajić. Zarjad bě tuž w poslednich třoch lětach wobšěrny program wosebiteje klimoweje dekady nadžělať, kotruž ze swjatočnosću zahajichmy.

Klimowa dekada, kiž ma hač do lěta 2034 trać, ma po cyłym swěće džělo cyrkwjow na to wusměrjeć, so za škit klimy a wobswěta zasadźować. Runje w Pacifiku a džělach Afriki su wobydlerjo nětkle hižo ćežko wot klimoweje katastrofy potřeche- ni. Přenje kupy w Pacifiku so ewakuěruja, dokelž njemóžeš tam wysokeje wody dla hižo bydlěć. Přeco zaso delegaća z tutych kónčin Swětowu radu cyrkwjow na dramatiskeho situaciju skedźbnja. W zwisku z klimowej dekadu přemysluje so tež wo tym, džen stwórby jako nowy zhromadny cyrkwinski swjedžen zawjesć. W jeho srjedźišću bychu stali spominanje na Boha-stworicela, na jeho stwórbu a zamołwitosć čłowjeka za nju. Tajki nowy, wot cyrkwjow swěta přiwzaty swjedžen měł być zdobom znamjo jednoty křesćanow po cyłym swěće. Ze wšě konfesije zwjazowacym swjedženjom móhlo so zdobom na hódne wašnje na přeni křesćanski koncil spominać, kiž so před 1 700 lěty w Niceji wotmě.

Zetkanje z Južnej Afriku

Dalši nadawk centralneho wuběrka je, so ze wšědnym dnjom a cyrkwiskim žiwjenjom hóstneho kraja zeznajomjeć. Hižo na přeni pohlad zda so wone być jara bohate, poľne energije, spěwa a pohiba. Nic jenož w cyrkwi, ale tež na zhromadźiznach džěłarnistwa, kiž smědžach dožiwić, so zhromadnje hudžeše, spěwaše a rejowaše. Při wšěm pak wobwliwuje přeco hišće system rasowego džělenja apartheid, kiž bu hakle 1994 zběhnjeny, wšědne žiwjenje w Južnej Africe. ➔

Chór na njedźelnišich kemšach we wosadźe, kotraž přisłuša Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider Afrika. Hižo do kemšow spěwaše a rejowaše chór hromadźe z kemšerjemi.

⇒ Tole nazhonich mjez druhim tež na njedźelnišich kemšach. Běch so přidźělita skupinje, kiž wopyta wosadu zwonka Johannesburga. Wona přisłuša cyrkwi Verengende Gereformeerde Kerk in Suider Afrika (Zjednocaca so reforměrowana cyrkej w Južnej Africe), kotraž je nastala 1994 přez zjednoćenje reforměrowaneju cyrkwjow za „čornuchow“ (black) a „barbnych“ (coloured). Tuž běchu na njedźelnišich kemšach wšitcy kemšerjo čmoweje barby, hnydom pódla pak bě wo tójšto lěpje wuhotowana a w lěpším twarskim stawje cyrkej „běteje“ wosady. Počahi mjez woběmaj njejsu dobre, kaž nam farar „čorneje“ wosady zdžěli. Wón tež porokowaše, zo bě so Nederduitse Gereformeerde Kerk (Nižozemska reforměrowana cyrkej) přezahe zaso do Swětoweje rady cyrkwjow přiwała. Tuta cyrkej słuša k sobuzatožicielam Swětoweje rady cyrkwjow w lěće 1948, je pak styki k njej w 1960tych lětach přetorhnyła, dokelž kritizowaše swětowa rada, zo podpěra Nižozemska reforměrowana cyrkej apartheid. Džensa spyta Nižozemska reforměrowana cyrkej so z tym kapitlom svojich stawiznow rozestaje a pyta wujednanje, njeje to pak lochki puć. We wšelakich tež teologiskich stejiščach bě cyrkej w zaštosći přeco zaso na to pokazała, zo je system apartheid woprawnjeny. Při tym složowaše so tež na wotrězki z biblije, kaž na příklad na 1. knihu Mójsesa 11,1–9, na list na Romskich 13,1–7 abo na Japoštołske skutki 17,26. Wot lěta 2016 je Nižozemska reforměrowana cyrkej zaso poľny člon Swětoweje rady cyrkwjow.

Zhromadnje wopyta wulki džěl delegatow tež 2001 wotewrjeny apartheid-muzej, w kotrymž so bolostne a přewšo namócne stawizny Južneje Afriki nazornje

Měšnik Michael Lapsley, kotryž je při atentaće w lěće 1990 wobě ruce a wóčko zhubił

predstajeja. Hižo do zachoda rozrjaduja so wopytowarjo připadnje do skupin „čornych“ a „bělych“. Mnohe eksponaty, kaž na příklad taflički, kiž rozdžělnje wužiwane ławkow, busow abo přibrjoha rjaduja, běchu so hnydom ze wšedneho dnja do muzeja přewzali.

Po tym podachmy so na Constitution Hill (Wyšina wustawy), hdžež bě hač do lěta 1987 jastwo resp. koncentraciske lěhwo zarjadowane, w kotrymž z njesmilnej surowosću wosebje čornych jatych čwělowachu. Wulki džěl z nich tam zahiny. Mjez jatyimi běštaj tež Mahatma Gandhi a Nelson Mandela. Na džělach rozpadankow lěhwa su 2004, džesač lět po oficialnym zběhnjenju apartheidoweho stata, wustawowe sudnistwo wotewrili. Nowotwar je za wšěch

wotewrjeny, wulka galerija načasneho wuměłstwa pokazuje na bohata kulturu Južneje Afriki, dopomina pak zdobom na dołhe a namócne stawizny kraja, kiž spytaja potomnicy wšelakich afriskich kmjenow, europskich syderjow kaž tež indiskich a aziskich džělačerjow zhromadnje přewynyc.

Zetkanje ze swědkomaj

Kak móže kraj hromadže rosć a kak móža so wšelake skupiny mjez sobu wujednawać, wo tym porěčeštaj před centralnym wuběrkom mjez druhim farar Frank Chikane a anglikanski měšnik Michael Lapsley.

Chikane bu za čas apartheid wospjet zajaty a čwělowany, 1989 je atentat statnych organow na sebje přežiwił. Wón wuzběhny, zo bě cyrkej džěl apartheidoweho systema. Njeběchu to ateisća, kiž z njebělymi wobydlerjemi husto nječłowjesce wobchadžachu, ale hustohdy přeswědčeni křesćenjo.

Lapsley je so jako „běly“ za prawa „čornych“ wobydlerjow zasadžował a tehodla 1976 Južnu Afriku wopušćić dyrbał. Dokelž pak njebě popušćil přećiwu apartheid wojować, připósła jemu južnoafrikske knježerstwo 1990 w teologiskich časopisach schowanu listowu bombu. Lapsley bu přez nju čezko zranjeny, zhubi wóčko a wobě ruce. Při wšem zasadžuje so wot lěta 1993 za wujednawanski proces w Južnej Africe a je skutk wujednanja založil, kiž džěla mjeztym w krizowych regionach po cyłym swěće.

Při přewinjenju systema apartheid a formowanju noweho towaršnostneho porjada su cyrkwy – podobnje kaž w přewrótowych lětach w NDR – wulku rólu hrali. Byrnjež z našeho wida cyrkwinske žiwjenje w Južnej Africe džensa jara čile było, nimaja cyrkwy w tamnišej towaršnosći hižo telko wuznama kaž před 30 lětami. Tak pyta tež južnoafrikske cyrkwy za nowymi pućemi do přichoda. Při tym maja so rozestajeć z hlubokimi ranami zańdženosće a z towaršnosću, w kotrejž je namóc džěl wšedneho dnja.

Puć zhromadnje kročić

Začuwach pak přeco zaso, zo wědža wobydlerjo Južneje Afriki, zo je lóšo tutón puć zhromadnje z druhimi kročić. K temu słušeja tež zhromadny spěw a modlitwa, reja a wutrobita hospodliwosć. Po tutych zasadach spyta tež Swětowa rada cyrkwjow při wšěch politiskich a towaršnostnych konfliktach křesćanow z cyłego swěta hromadže wjesć a wuměnu zmóžnić.

Globalne konflikty kaž wójna w Ukrainje abo w Gaza-pasmje, prašenje kolonializma a njesprawne rozdžělenje resursow wšak na zhromadźiznach Swětoweje rady cyrkwjow njejsu wuspinkowane. W rynku čakacych abo na koľsatej busowej jězbje pak stanje so z cuzeho spěšnje bliski, a w zhromadnej modlitwje a zhromadnym spěwje z bliskeho bratr.

Lubina Malinkowa

Zastupjerjo koptisko-prawosławneje cyrkwy w Južnej Africe při wječornej modlitwje

Foće: Albin Hillert/WCC

„Rozpadany Boží dom je styskny!“

Na kóncu wójny před 80 lětami so w serbskich wosadach wjele cyrkwinskih twarow zničilo

W přemim čisle časopisa Pomhaj Bóh, kotryž smědžeše po Druhej swětowej wójnje w decembrje 1950 zaso wuńć, wozjewi Njeswačanski farar Gerhard Wirth přinošk „Přeni rozhlad po serbskich wosadach“. Dalokož bě jemu móžno, poda w nim přehlad wo powójskej situaci w serbskich ewangelskich wosadach Hornjeje Łužicy. Předewšěm rozprawješe wo škodach na cyrkwinskih twarjenjach, sklad-

nostnje pak spomni tež na situaci serbskeho wosadneho žiwjenja w tehdyšich lětach. Přinošk njeh je tu skladnostnje lětušeje 80teje rónčnicy kónca Druheje swětoweje wójny jako časowy dokument znova wozjewjeny.

Přidate su fota, tehorunja wot Gerharda Wirtha, kiž zwobraznja wójske škody na někotrych cyrkwjach a wosadnych twarjenjach.

Přeni rozhlad po serbskich wosadach

Hdyž so po dlěšim času z cuzby dom wróčiš, to chwataš chětre přez swój dom a statok, přez zahrodu, pola a łuki. Chceš jenož zwjeršnje pohladać, što je či zwostało, što je so mjeztym přeměniło. Wutroba či ze zbožom pukoce, hdyž spóznawaš staru, lubu domiznu. Wjele je zničene, wjele je so přeměniło, ale: Doma, doma rjenje je!

Tak pochwatajmy w přemim čisle našeho Pomhaj Bóh přez naše lube serbske wosady. Pohladajmy, što tu je. W přichodnych čislach budžemy so w kóždej z nich nadrobniše rozhladować. Njeh nam kóžda wupowěda, kajki je był jeje dóńt w poslednich 13 lětach. Tak dołho džě njejsmy jedyn wo druhim nič slyšeli.

Bukecy. Čehodla najprjedy do Bukec? Dokelž je tam duchowne srjedzišćo serbskich wosadow. Tam je naša serbska superintendura. Knjz sup. Mjerwa, kotrehož něhduša cyrkwinska wyšnosť ze Serbow do Drježdžanskeje wokoliny wuhna, je so po wójnje zaso dom do swojeje wosady wrócił a sakska cyrkwinska wyšnosť je jeho pomjenowała za serbskeho wyšeho fararja a pozdžišo za serbskeho superintendenta. Wo serbskej superintendurje napišemy wam pozdžišo wjac. Bukečanski Boží dom nas džensa kaž něhdy hižom zdaloka strowi.

Mało přeměniło je so we wosadach wočo Bukec.

W **Nosaćicach** skutkuje hišće, Bohu budž džak, w čilej strowoće knjz farar Wyrgač, posledni redaktor stareho Pomhaj Bóh. Nosaćanski rjany Boží dom je zdžeržany kaž fara.

W **Ketlicach** so zwonkownje wjele přeměniło njeje. Germanizacija w cyrkwiskim žiwjenju je dale postupowała. Je tam docyła hišće serbskich Božich službow?

Kotecy. W Kotecach dyrbymy ze želeńjom pozastać při rozpadankach něhdy tak rjaneje cyrkwički. Luboznje kukaše z małej wěžičku a swojej drjewjanej třěchu z chlódneje doliny. Wójna je ju dospołnje zničila. Knjz kantor Hocker tam hišće pěstuje po swoich mocach serbske wosadne žiwjenje.

Poršicy, Budyšink, Malešecy a Bart je wójna smilnje přešla. Tam skutkuj tež hišće fararjo z dowójskeho časa. W Budyšinku mamy přenjeho serbskeho lajskeho předarja knjeza Křižana.

Hrodzišćanski Boží dom njese džensa hišće znamjenja wójny na sebi.

W **Hučinje a Klukšu** je so někak poradžiło škody wuporjedzić.

Minakał. Čezko bēdžić mēješe so po wójnje Minakałska wosada. Wěža bē złē roztřělana, pišćeje pod nej zničene, kantar wotpaleny, fara čezko wobškodžena. Kak je so wosadže poradžiło škody wuporjedzić a kajke plany dale ma, wo tym njeh nam přichodnje nowy farar Hendrich Bamž

nadrobnišo rozprawi.

Łupoj. Z wulkej woporniwoću a prócu je mała Łupjanska wosada swoju cyrkwinski wěžu, kotrež kónć bē zwotřěleny, znova natwarila, Boží dom znutřka rjenje wobarbila a sej nowe zwony kupila.

Njeswaćidło. Njeswaćidlska je drje najčešo potrjechena mjez wšitkimi wosadami: Boží dom je dospołnje wupaleny, zo su jenož hole nałamane murje zawostałe, fara je spalena, cyrkwinska šula zničena a wjele wsow wosady je zrudnje spotřelanych. Njeswaćidło móže wam wjele powědać. Pošepnyć jenož chcemy: Da-li Bóh, poswjećimy w přichodnym nalěcu swój znova natwarjeny Boží dom.

Chwaćicy, Rakecy, Hodžij a Huska njejsu so přeměniłe. Maju pak wšě nowe duchowne. Husce popřewamy po njeboh Handrice radlubje zaso serbskeho fararja, ale radšo hišće bychmy knjeza fararja Palerja, syna serbskeje hole, widželi w Šlepjanskej wosadže. Chwaćanski farar je we wójnje padnył a nětk maju tam němškeho dušowpastyřa.

Budyska Michałska wosada. Boží dom je lochko wobškodženy, kaplanstwo wotpalene. Na druge farske městno je tam knjz farar Wjezar, něhdy w Hodžiju, přišoł.

Podajmy so nětko přez něhduše sakske mjezy do serbskich wosadow šleskeje cyrkwe. Haj, mjez Rakecami a Wulkimi ⇒

Cyrkej w Hrodzišću

Cyrkej w Klukšu

Cyrkej w Budyšinku

⇒ Ždžarami je w cyrkwinskim zarjadowanju kruta mjeza. Zbytk něhdušeje Šleskeje je drje so politisce Sakskej přidželił, ale štož cyrkej nastupa, so to njeje stało, a to jara wobžarujemy. W serbskich naležnosćach znajmjeńša spytujemy hromadže hić. Na Łazowskim serbskim cyrkwiskim dnju smy předsydu serbskeho cyrkwinskeho dnja wuzwolili, kotryž ma zajimy wšěch serbskich wosadow zastupować.

We Łazu, Delnim Wujezdze, Wochozach, Šprejcach, Čornym Chołmcu, Slepom, Wulkich Ždžarach, Parcowje, Blunju, Lejnje, Ptačecach a Wukrančicach njejsu Bože domy a cyrkwiske statoki jara čerpile.

Ale we **Wojerecach** je rjany wulki Boží dom wupaleny, farske domy su zničene. Hdyž pak su tež zwonkowne škody we Wojerecach wulke, to so tola z wutroby wjeselimy, zo tam horliwy Serb, knjez farar Černik, rodženy Slepjan, pilnje skutkuje. Njeh tež wón nam bórže z Wojerowskeje wosady, ze swojeho džěta a wosobinskeho žiwjenja rozprawi. Jeho džěto w čežkim položěnjju a wšě jeho wuspěchi z wulkej napjatosću sčěhujemy.

Krjebjanska fara, kotraž so krótko do wójny z wohnjom zniči, je so kónc wójny znova spaliła. **Klětnjanski** rjany Boží dom je so tež wotpalil, je pak zaso znova natwarjeny, tohorunja **Rychwałdski** Boží dom. Tež **Dołho-Boršćanski** Boží dom bu z wohnjom zničeny. Je zaso natwarjeny?

Delnja Łužica. Wo njej dyrbimy pozdžišo hišće rozprawjeć. Džensa prajmy wam jenož tak wjele, zo wěsće, zo tam hišće wšě Bože domy hać na něhdy nimo měry rjany Wjerbjanski steja. Na nim po wójnje kusk potwarichu, ale dych njedosahaše a nětko tam hrózbne rozwaliny Božeho domu šerja. Wšě rozwaliny su wohidne. Rozpadany Boží dom pak je styskny!

W. (Gerhard Wirth)
znowa podała Trudla Malinkowa

Zničena cyrkwinska šula w Njeswaćidle

Fota: archiw PB/Gerhard Wirth

Wupaleny kantorat a wobškodžena cyrkej w Minakale

Cyrkej we Łupoji

Cyrkej w Minakale

Cyrkej w Njeswaćidle

„Serbskosć a ewangelij stej so mnohim wotcuzbniłoj“

Rozmołwa z Danielom Jordanovom, dotalnym fararjom Klětnjanskeje wosady

Knježe fararjo Jordanovo, prošu předstajće so našim čitarjam skrótka.

Narodženy, wukřceny a zašulowany buch w Budyšinje. Moja konfirmacija bě w Zhorjelcu, hdžež docpěch tež powšitkownu wysokošulsku zraťosć a wukonjach ciwilnu službu. Po studiju w Lipsku, Halle, Tübingenje, Berlinje a Bernje zložich w Berlinje swój Přeni teologiski eksamen. Po tym pobych třištřóć lěta w praktikumje w pólskim Wróclawju a we wikariaće w Esch-sur-Alzette w Luxemburskej. W předarškim seminarje we Wittenbergu zeznach swoju žonu Bettinu.

Po Druhim teologiskim eksamenje w Zhorjelcu stach so z fararjom w Gersdorfje a Friedersdorfje pola Rychbacha. W lěće 2007 so w Zhorjelcu zmandželičmoj a čehnjechmoj zhromadnje do Klětno, hdžež přewzach farske městno wosadow Klětno a Wochozy-Hamor. Mamoj dwanaćelětnu dźowku Antoniju, kotraž chodžeše dotal na wyšu šulu w Mikowje, a wosomlětno syna Jadena, kotryž wopytowaše zakładnu šulu w Hamorje.

Nětko njejsće jenož Klětno, ale tež lužicu wopuścić a so do Parchima w Mecklenburgskej přesydlit. Čehodla tuta změna do dalokeho sewjera?

Wosada St. Georgen w Parchimje je so naju prašała, hač njebychmoj so wo wakantne farske městno w jich wokresnym měsće požadałoj. Tež někotre druge wosady so naprašowachu, tola Bóh wotewrě namaj puć do Parchima. Nětko wjeselimy so

Farskej mandželskej Jordanov w Klětnjanskej cyrkwi

Mandželskaj Bettina a Daniel Jordanov při Bjerwaldskim jězoru

Foće: Daniel Jordanov

na nowe wužadanja za nas jako swójbu. Je pak tež čezko, mjeztym znatych a lubych ludźi we lužicy wopuścić.

Wot lěta 2007, hdyž sće w Klětnom započat, je so wobłuk skutkowanja powjetšił. Kotre změny so stachu?

Najprjedy běch ze stoprocentowskim přistajenjom farar dweju wosadow, Klětno a Wochozy-Hamor, z nimale tysac wosadnymi. W lěće 2011 wotedah poloju swojeho farskeho městna swojej mandželskej. Wjeselu so, zo mam w njej sylnu zepěru. Wona ma hinaše dary hač ja a móže tuž zwulkeho dźěla w druhich wobłukach skutkować. Zdobom přewzach 2012 na dwě lěće zastaranje wakantnej wosady w Slepom a wot 2017 na pjec lět wakantne městno w Chrjebi a Rychwaldze.

Tež strukturelnje je so wobłuk skutkowanja změnił. Z wosadow Klětno a Wochozy-Hamor bu wulkowosada „Při Bjerwaldskim jězoru“ z tehdy štyrjomi a mjeztym pjec wosadami. Džakowano znowawobsadźenje druheho farskeho městna we wulkowosadze běchmoj z mandželskej wot 2022 zaso „jenož“ za Klětno a Wochozy-Hamor zamołwita.

Što ležeše Wam wosebje na wutrobje?

Wosadze Klětno a Wochozy-Hamor stej přez wuspěšne dźěło powołanskich a čestnohamtskich cyrkwinskih hudźbnikow jara hudźbnje wusměrjenej. Štož pak po mojim zdaću pobrachowaše, běchu popularnohudźbne skupiny. Tute sym z pomocu popowych kantorow a angažowanych lajkow natwarić směl. Tak nasta najprjedy

młodžinska band, w kotrejž wjac hač dzešać sobu hrajachu. Z tym so poradzi, młodžinske dźěło wosady skrućić a tež młodostnym zwonka Klětno atraktiwne sobudźěło zmóžnić.

Dale prócowach so wo zhromadne dźěło z městnymi skupinami towarstwa CVJM (Christlicher Verein Junger Menschen) w Klětnom, Hamorje a Měrjowje (Melaune). Tydženje ewangelizacije, kursy wěry a wosadne seminary tyjachu zhromadnosć a zwjazanosć wosadow.

Wážny bě mi wot spočatka sem wuski zwisk z wosadu Samostatnej ewangelisko-lutherskej cyrkwy (SELK) w Klětnom. Wjersk zhromadneho puća, kotryž so hižo kónc 1980tych lět z bojom přećiwo wotbagrowanju Klětno zahaji, bě wujednanje wobeju wosadow na pokutnym dnu 2017.

Jako zhromadny misionariski projekt natwarjachmy wot lěta 2009 z pomocu Zhorjelskeho krajneho zwjazka CVJM a Hamorskeje skupiny CVJM cyrkwinske dźěło při Bjerwaldskim jězorje, kotraž mjenuje so „in-AKTION – Christen am Bärwalder See“.

Kotre čezišća měješće we wosadnym dźěle?

Wážne bě a je mi samostatnosć wosadow a zwisk mjez wosadu a wosadnymi skrućić. Dokelž to sam zdokonec njemóžu, sym Bohu džakowny za wšech, kotřiž so we wopytowarskej službje angažuja. W Klětnom nadeńdžech wjacore wosadne kružki, kotrež mějach so dale wjesć. Při tym bě mi wážne, zo so po móžnosći same nawjedujaja. Sobuskutkowanje plaći tež za Bože služby. Tak sym džakowny za wšech lek- ➔

⇒ torow a predikantow, kotřiž we wosadach kemše swjeća. Nimo Božich službow mam zhromadne modlenje a čitanje biblije za rozsudzace.

Za Waš čas je so „Šwjelowa bróžeň“ we Wochozach wutwariła. Do kotreje měry sće na tym wobdželeny był?

We Wochozach sta so dźiw, zo smědžach kónc lěta 2015 sobu wutworić towarstwo, kotřež staji sej nadawk, staru farsku bróžeň wobnowić a wobhospodarić kaž tež stawizny wsy přeslědźić. Tak nasta „Šwjelowa bróžeň“ ze swojim towarstwom, kotřež sej hdys a hdys swoje serbske korjenje wuwědomi.

Waše wosady běchu něhdy serbske. Su tam hišće wosadni, kotřiž serbsce rěča?

Mjeztym drje hižo nic. Či posledni, kotřiž su hdys a hdys hišće serbsce rěčeli, su mjeztym zemřeli.

Sće wothladajo wot rěče hišće něšto serbske wotkrył? A hdyž haj, što?

Serbskosć sluša k stawiznam Wochoz, Sprjowjow a Klětnoho. To sym přeco zaso podšmórnył. Rady bych serbsčinu sylnišo do kemšow zapřijał. K temu pozbudžiła je mje mjez druhim reakcija wosoby na serbske elementy w kemšach, z kotrejež wuchadžeše, zo bě jej zwuk rěče był bliski a hnujacy. Přiwšěm nochcyše wosoba tute wjace zawjesć. Nimo je nimo!

Serbskosć kaž ewangelij stej so mnohim wotcuzbniłoj. Woboje so skerje jako folklor wobhladaše a nima ze wšědnym žiwjenjom hižo wjele činić. W Klětnom woboje rozeznawaja: Ně k serbsčinje, haj ke křesćanskej wěrje.

Za mnje bě přeco čezko, to serbske wuwědomjeć. Je tež čezko rěč nałožować, hdyž njejsy w njej žiwy a ju nimale ničto wjace wokoło tebe njerěči. Hdyž kaž ja serbsce njemóžeš, potom njemóžeš ći wutrobna naležnosć być, serbskosć zaso wožiwić. Njeje to swójske. Wěrne a přeswědčiwje to hakle je, hdyž sy sej to přiswojił.

Mnozy wosadni maja serbske korjenje. Kajke je jich nastajenje k serbskosći?

Jara wjele wosadnych ma łamany poměr k serbskej rěči. Kniha z titulom „Wie man seine Sprache hassen lernt“ a jeje předstajenje we Wochozach běšej za mnje jara powučnej. To je mi pomhało, awersiju Serbow napřečo swójskej rěči lěpje zrozumić.

Serbsčina so wotpokazuje abo wusměšuje. Chibazo móžeš ze „serbskim“ lěpšinu docpěć. Něhdy sy dyrbjał jako Serb němšce rěčeć abo, lěpje hišće, němšce być, hdyž sy chcył měć lěpšinu. Džensa dyrbiš to serbske wustajeć. Tola přislušnosć k němšemu ludej ma wjetšu wahu, mjeńšinowy bonus mnozy wotpokazuja.

W minjenych lětach sće był člon

Serbskeje předarskeje konferency. Što je Wam tute člonstwo woznamjenjało?

Bě mi wosebita česć, być sobustaw Serbskeje předarskeje konferency. Runje ja, kiž njejsym ani Serb ani serbsce njerěču. Za mnje bě to móžnosć, přez kromu talerja do Sakskeje pohladać a swojich tamnišich susodow zeznać. Najbóle wažił sym sej zwjazanosć mjez fararjemi a fararkami Hornjeje a Delnjeje Łužicy kaž tež mjez krajnymaj cyrkwjomaj Sakskeje a Berlin-Braniborsko-šleskeje Hornjeje Łužicy.

Budžeće w Mecklenburgskej Klětno, Łužicu a serbskosć parować?

Zawěsće. 40 lět swojeho žiwjenja sym w Hornjej Łužicy přebywał. 18 lět běch w Klětnom a we Wochozach-Hamorje, hdžež znaju mjeztym wjele ludźi, swójbow a wosudow. To njemóžu a nochcu zapomnić. Rjanu faru z na park podobnej zahrodu a starej cyrkwy w Klětnom, kapačku w Sprjowjach, přitulnu cyrkej we Wochozach, Bjerwałdski jězor a wjele lubych ludźi budu wěsće parować.

Wutrobny džak za rozmołwu. Ze Serbow přejemy Wam, mandželskej a swójbje Bože žohnowanje za nowe skutkowanje w Mecklenburgskej.

*Prašala so a z němčiny přestajila
Trudla Malinkowa*

Žadnej foće z albuma serbskeje burskeje swójbje

Hana Albertec, pozdžišo wudata Gregorjowa w Ješicach

Před lětami bě mi Ernst Mikela z Kumšic, kiž je mnohim hišće znaty jako swěrný Serb z Poršiskeje wosady, pokazał stary fotowy album swojeje swójbje. Njedawno mi jeho džowka Claudia Wićazowa, kantorka Poršiskeje wosady, jón wupožči, tak zo mějach zaso składnosć, sej jón wobhladać. Album skići dohlad do žiwjenja pobožnej serbskeje kublerskeje swójbje w druhej połojcy 19. lětsotki. Nimo swójbnych fotow nadeńdžeš tam tež wobrazy serbskich wosobinow kaž basnika Jana Radyserba-Wjele a misionarki Friedy Wjelic. A štož maš zřědka w ewangeliskich Serbach Budyskeho kraja: W albumje nadeńžeš tež foće ze žonomaj w serbskej drasće, kiž stej pódla wotčišćanej. Wobraz třoch wosobow pokaza zawěsće swójbju, wo kotrejež ani mjeno njeznajemy ani wjes, w kotrejež bě doma. Młoda holca na tamnym wobrazu je Hana Albertec, pozdžišo wudata Gregorjowa w Ješicach. Wosebitosć pola wobeju žonow je, zo njenosyjej serbsku drastu jako folkloru abo dopomnjenku na zašłosć, ale zo bě to jeju hišće žiwa swjedženska drasta. Nastalej stej wobrazaj snadź něhdže we 1870tych lětach.

Trudla Malinkowa

Njeznata burska-kublerska swójbja z ewangeliskich Serbow
Repro: PB

Po serbskich ewangeliskich duchownych pomjenowane domy a rumnosće (9)

Bogumił Šwjela – farar, rěčespytnik a narodny prócowar

Bogumił Šwjela

Bogumił Šwjela narodži so 5. septembra 1873 jako syn wučerja, kantora a redaktora delnjoserbskeje nowiny Kita Šwjele w Skjarbošcu. Wopyta gymnazij w Choćebuzu a studowaše teologiju a slawistiku w Berlinje. Po wojskej službjce dźěłaše najprjedy jako domjacy wučer. Wot 1903 bě pomocny farar při Serbskej cyrkwi w Choćebuzu a wot 1908 farar w hornjołužiskich Wochozach. W léce 1913 wróći so do Delnjeje Łužicy a přewza farske město w Dešnje z přislušnym Žylowom. Nimo swójeho duchowneho zastojnstwa skutkowaše tu zaslužbnje jako rěče- a ludospyt-
nik, redaktor a wudawačel delnjoserbskeje literatury, narodny prócowar a spěchowar serbskeho towarstwowneho žiwjenja. W léce 1942 poda so na wuměnk a přesydli so do Rudolstadta. Wón zemře na jězbje z čahom do Łužicy 20. meje 1948 pola Naumburga. Chowany bu w rownišću swójby jeho mandželskeje na Sewjernym pohřebnišću w Choćebuzu.

„Šwjelowa bróžen“ we Wochozach (2022)

Blisko Wochožanskeje cyrkwe wupřestrěwa so farska ležownosć z faru, hospodarskimi twarjenjemi a wulkej zahradu. Na farje džensa hižo farar njebydli, wšako so Wochozy dotal sobu wot farskeju mandželskeju Jordanov z Klětnoho zastarachu. Wosada pak ma na farje hišće swój zarjad a wosadnu rumnosć, kotraž so tež jako zymska cyrkej wužiwa. Fara a farska ležownosć stej dale we wobsydstwje wosady. Z hospo-

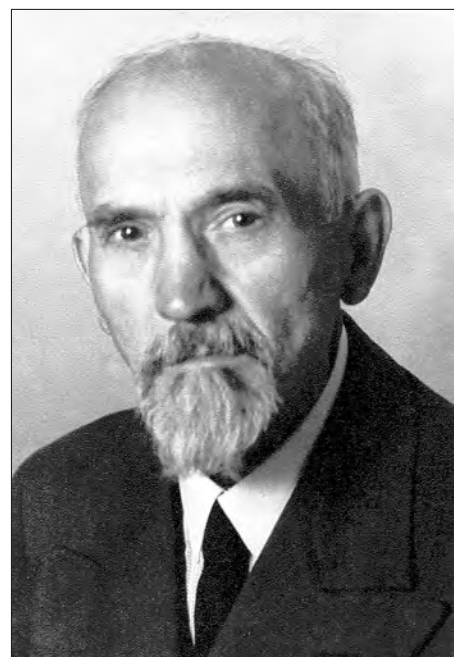
darskich twarjenjow su před něšto lěta kulturnostawiznisce hódnu kładzitu bróžen, kotraž pochadza z lěta 1816, trochu bliže k cyrkwi přestajili, ju wobnowili a na kulturne zetkawanišće wutwarili. Wo dźěla postara so towarstwo Šwjelowa bróžen z. t. (Verein Šwjela-Scheune e. V.), kiž bróžen wot wosady wotnaja.

Zjawnosći přepodali su „Šwjela-Scheune / Šwjelowu bróžen“ ze swjedźenskim zarjadowanjom 16. septembra 2022. W njej móže so wopytwar na dwurěčnych taflach wo stawiznach Wochoz kaž tež wo fararju Šwjeli a dalšich wosadnych duchownych informować. Tež na 1979 wotbagrowane Čelno so spomina. Figurina we Wochožanskej drasće swědči wo bywšej serbskosći wosady. We wosebitym wotdźělu je město za mjeńše zeńdženja. Wosadny kruh seniorow so tu składnostnje zetkawa. Tež rěčne kursy serbsčiny, přednoški, čitanja a podobne zarjadowanja so w bróžni wotměwaja.

Dalše wopominanja Šwjele

W Skjarbošcu, hdžež bě so Šwjela narodził, dopomina na njeho wot lěta 1963 pomjatna tafla na jeho ródny domje, něhdyšej šuli, kotraž je džensa priwatny bydlenski dom.

Na městnje jeho skutkowanja we Wochozach česća swójeho něhdyšeho fararja z pomjatnej taflu, kotraž je wot lěta 1999 zboka zachoda do cyrkwe připrawjena. Dale steji blisko „Šwjeloweje bróžnje“ na farskej zahrodze „Šwjelowa lipa“, sadžena 2014 we wobłuku wopomnjenkeho dnja Domowiny za wotbagrowane serbske wsy,

Bogumił Šwjela (1873–1948)

Repro: SKA

kotryž bě zničnemu dźělej Wochoz wěnowany.

Najbóle znate wopomnišće Bogumiła Šwjele je jeho pomnik před faru w Dešnje, kotryž su 1969 wotkryli.

Tež w Choćebuzu sej zaslužbneho fararja česća. Tam je po nim dróha Gotthold-Schwela-Straße / Droga Bogumiła Šwjele pomjenowana. Wulke rownišće na Sewjernym pohřebnišću w Choćebuzu, w kotrymž ma swój posledni wotpočink, su jemu k česći w léce 2018 wobnowili.

Trudla Malinkowa

Zachod do „Šwjeloweje bróžnje“ we Wochozach

Foće: Andreas Kirschke

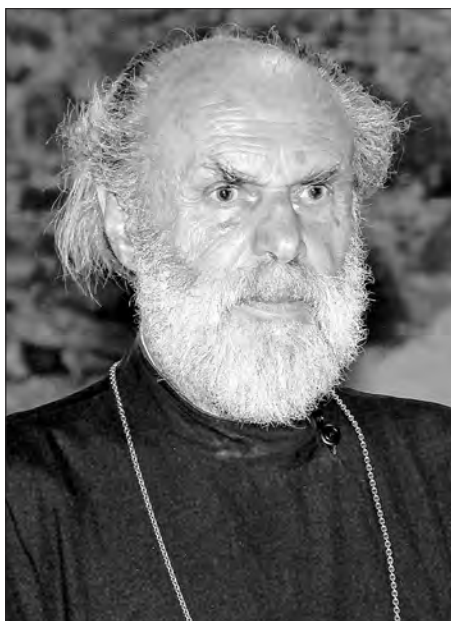
Figurina we Wochožanskej drasće

Za dr. Mikławšom J. Dypmanom-Budyskim

Hakle njedawno je do Serbow dóšla powěsć, zo je hižo před dlěje hač lětomaj, 11. junija 2023, w starowni w braniborskim Sadenbecku pola Pritzwalka zemrěł dr. Mikławš J. Dypman-Budyski. Wón słušeše k „Serbam w eksilu“, kaž wón tych mjenowaše, kiž su Łužicu wopuścili a tola Serbja wostali. Mnohim ze staršeje generacije je wón hišće znaty jako w serbskim wobtuku aktiwny Berlinjan, kiž ke wšelakim składnosćam na wopyt do Łužicy přijědže. Tak wobdžěli so w lěće 2003 na zapokazanju Jana Malinka jako Serbskeho superintendenta w Budyšinje, 2014 přednošowaše na zetkanju serbskich katolskich samostejacych w Smochćicach. Składnostnje jeho 70. narodnin je delnjoserbski přećel Měto Pernak w Pomhaj Bóh wobšěrnje wo jeho žiwjenju rozprawjał (PB 3/2007).

Mikławš Dypman narodži so 13. měrca 1937 w Budyšinje jako najstarši z třoch synow němskeho nana a serbskeje maćerje. Zahe džěci staršeju zhubichu. Nan bě pjekar w Ratarjecach a so z wójny njewróci, mać bě předawarka w Schaafec wobchodze na Bohatej w Budyšinje a 1947 zemře. Po jeje smjerći wróci so sotra maćerje ze zapadneje Němskeje do Łužicy a wosyročnych hólcow woćahny. Na přeće wowki chodžachu wšitcy tři do nowozaloženeje serbskeje šule w Budyšinje. 1955 zložil Mikławš na Serbskej wyšej šuli maturu. Po tym přesydli so do Zapadneho Berlina, hdžež studowaše politologiju a pozdžišo pedagogiku. Powołansce skutkowaše hač do 1982 jako wučer na základnej šuli w Neuköllnje a hač do zastupa na wuměnk 2002 w jastwje za młodźencow w Plötzen-see. Mjeztym w lěće 1971 promowowaše.

Njehladajo wšěch čezow dla zawrjeneje hranicy wot 1961 do 1989 haješe Mikławš

Dr. Mikławš J. Dypman-Budyski w lěće 2014

Fota: Rafael Ledźbor, Peter Dippmann (2)

Dypman dale zwiski k swójbny m a přećelam we Łužicy. Tež slědźersce so ze serbskimi temami zaběraše. Swoje dopóznaca wozjewi we wšelakich přinoškach, přednoškach a w časopisu narodnych mjeńšin „Minoritas“, kotryž wot 1985 wudawaše. Z wulkim zajimom tehdy Serbow nastupace přinoški čitachmy, hdyž so po tajnych pućach raz wudaće k nam do Łužicy dósta a so dowěrliwje zajimcam dale dawaše. Oficialnym nahladam socialistiskeje narodnostneje politiky wšak časopis njewotpowědowaše.

Wosobinsce sym Mikławšej Dypmanej za to džakowna, zo je mi w lěće 1988 za biografiju wučerki a spisowačelki Marje Kubašec, na kotrejež tehdy džěłach, wobsta-

rał fotokopiju wo jeje sobustawstwje w nacionalsocialistiskich zwjazkach z Berlin Document Center, štož bě mi tehdy z NDR docyła njemóžne. Fotokopija so w 1990 wušej knize wozjewi a pomhaše sobu z nowym widom na serbske stawizny zhladować.

Zo by na spomóžne serbske tradicije nawjazał, kiž so politiskich wobstejnosćow dla tehdy njemóžachu we Łužicy hajić, bě Mikławš Dypman w Zapadnym Berlinje založil towarstwo „Maćica Serbska – Koło Serbow w cuzbje“. Na wospjetne próstwy ze Serbow towarstwo po přewróće rozpušći, zo by so móhla Maćica Serbska w Budyšinje wožiwić. W 1990tych lětach słušeše k aktiwnym sobustawam Serbskeje kulturneje informacije (SKI) w mjeztym zaso zjednočenej němskej stolicy.

Mikławš Dypman bě nabožny čłowjek. Bě w katolskej swójbje wotrostl a přiswoji sej pozdžišo awtodidaktisce a na wotpo-

Narowny pomnik Mikławša Dypmana, woznamjenjeny z prawoslawnym křižom

Row Mikławša Dypmana na lěsnym pohřebnišću w Dannenwalde w Braniborskej

wědných kubłanišćach wobšěrnu teologisku wědu. Jeho wosebity zajim słušeše prawoslawnej cyrkwi, do kotrejež 1979 přestupi. Wot 1996 zastawaše zastojnstwo metropolita ukrainskeje prawoslawneje cyrkwe.

Wosobinske žiwjenje Mikławša Dypmana njebě bjez łamkow. Wón bě dwójce woženjeny. Jedyn syn do nana zemře, dalši so wot swójbje wotsali, džowka je lékařka w Berlinje. Jeho młódšej bratraj staj wobaj hišće žiwaj, jedyn w Budyšinje, tamny w Bayerskej.

Jako wuměnkar bydleše Mikławš Dypman hłownje w Gumtow w Prignitz, hdžež bě sej ležownosć kupił a sej mały domček natwarił. Luba přećelka ze wsy so swěru wo njeho hač do jeho smjerće staraše. Chorowatosće dla přebywaše Mikławš Dypman naposledk we wšelakich hladarnjach, najdlěje w starowni w Sadenbecku. Swój posledni wotpočink ma na lěsnym pohřebnišću w Dannenwalde. Bóh Knjez spožč jemu swój měr. *Trudla Malinkowa*

Powěsće

Budyšin. Tři tydženje přebywašaj mandželskej Sandra a Raymond Matthijetz z Teksasa, kiž staj wobaj potomnikaj serbskich wupućowarjow, w awgusće we Łužicy. Wobaj staj aktiwnaj sobustawaj lutherskeje wosady a towarstwa Texas Wendish Heritage Society. Z domiznu svojich přjedownikow so jara zwjazana čujeta a sej w minjenych lětdžesatkach hižo wjele razow sem na wopyt dojeżdžešaj. Před džesać lětami staj we Wukrančicach samo swój złoty kwas woswjećiłoj. Swoje lětuše přebywanje wužišaj wosebje za mnohe zetkanja ze svojimi wjelelětnymi serbskimi a němskimi znatymi we wšelakich kónčinach Łužicy.

Slepo. Wot 1. hač do 31. awgusta bě w Slepjanskej cyrkwi widjeć wustajeńca „Płachta pełna hulicowarjow“. Wustajeńca wěnuje so Slepjanskej serbsčinje. Wona dokumentuje žiwjenske stawizny wobydlerjow, kotřiž hišće Slepjansku serbsku narěć wobnježa. W lětach mjez 2010 a 2015 su we wšěch wsach Slepjanskeje wosady maćernorěčnych wobydlerjow wopytali a rozmožy z nimi jako zwukowe dokumenty natočili. Zdobom su Serbowki a

Serbow tež fotografowali a z wobrazow wustajeńcu zestajili. Za projekt zamołwita bě Juliana Kaulfürstowa, kotraž džensa jako rěčna motiwatorka w Slepjanskej kónčinje skutkuje.

Hrubjelčicy. Sobotu, 16. awgusta, wotmě so lětnje pućowanje a serbski swjeden w Hrubjelčicach. Pućowanje wjedžeše k pomnikej Marje Simonowej w Dobruši a na tamniše hrodzišćo. Po tym přizamkny so na Jaworkec/Maćijec statoku w Hrubjelčicach serbska ekumeniska nutrnosť z fararjomaj Witom Šćapanom a Krystofom Rummelom a dworowy swjeden ze serbskej a słowjanskej hudźbu. Nadrobnišu rozprawu wozjewimy w přichodnym čísle.

Wittenberg. W Lutherowym muzeju we Wittenbergu chcedža w nalěcu 2027 nowu trajnu wustajeńcu wotewrić. Hač do teho časa je Lutherowy dom trěbných sarněrowanskich džělow dla zawrjeny. Tež wšelake drohotne eksponaty so w tym zwisku wobnowja, mjez druhim pjeć lěstotkow stara mniša kuta, w kotrejž bě reformator jako mnich rjada awgustinow chodźił. Kuta słuša k wuznamnym originalnym eksponatam, kotřež muzej z reformaciskeho časa wobsedźi. Jeje wobnowjenje płaci 12 000 eurow.

Mjez wopytowanjemi žnjenskeho naložka łapanja kokota w delnjołužiskim Turjeju sobotu, 2. awgusta, běšaj mandželskej Sandra a Raymond Matthijetz z Teksasa. Hromadže z něhdyšim Janšojškim fararjom Ingolfom Kšenku dašaj so na swjedenišću z wjesnymi holcami zwobraznić.

Foto: Trudla Malinkowa

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Farski puć/Pfarrweg 6, 02633 Hodźij/Göda; Serbske ewangeliske towarstwo z.t., Priwatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen

Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čiśc: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangeliske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot Němskeho zwjazkowego sejma, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma.

Lětny abonement płaci 15 eurow.

Dary

W juliju je so dario za projekt „Biblija 2.0“ 75 eurow a za Pomhaj Bóh 10 eurow. Bóh žohnuj daraj a darićelow.

Spominamy

Před 150 lětami, 26. septembra 1875, narodži so serbski moler a publicist **Pětr Kowar** (Peter Traugott Schmidt) jako najmlódše z pjeć džěći piwarca w Koporcach. Wotrosc w Trjebjeńcy, dokal so swójba 1881 na žiwnosć přesydli a hdžež nan hižo 1886 zemřě. Po wuchodženju šule a konfirmaciji w Bukecach 1890 słužeše Pětr Kowar na wšelakich městnach. Zasydli so w

Drježdžanach, hdžež so na akademiji za wumělske přemysło wukubła a po tym jako dekorater a reklamowy wumělc džělaše. W sakskej stolicy přisłušeše towarstwu ewangelskich Serbow Čornobóh, w kotrymž přewza 1931 předsydstwo. Towarstwo bě wažny stołp za zdžerženje tradicionelnych serbskich kemšow w Křižnej cyrkwi, kotrymž so zwjetša serbska zhromadźizna z narěćemi, bjesadu a spěwanjom w hosćencu přizamkny. Srjedź 1930tych lět wozjewi Pětr Kowar w Serbskich Nowinach někotre přinoški z dopomnjenkami na čas džěćatstwa w Serbach. Tež jako serbski wumělc so pospyta, molujo portrety a krajnowe wobrazy. Wón zahiny w bombowej nocy 13. februara 1945 w Drježdžanach, w kotrejž so tež jeho pisomne a wumělske twórby zničichu. Pětr Kowar njezawostaji žanych přiwuznych. T.M.

Přeprašujemy

- 07.09. 12. njedžela po swjatej Trojicy**
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar Haehnchen)
- 09.09. wutora**
19.30 serbski wječork Bjesady w Rakecach
- 14.09. 13. njedžela po swjatej Trojicy**
09.30 dwurěčne kermušne kemše w Hodźiju (sup. Rummel)
10.00 serbsko-nimska namša we Wětošowje ku dnju wótwórjonego pomnika (farar Kšenka, lektorka Norberg)
- 20.09. sobota**
14.00 džěłarnička Bjesadow w Rakecach
- 21.09. 14. njedžela po swjatej Trojicy**
08.30 serbske kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. n. w. Malink)
10.00 dwurěčne žnjowodžakne kemše w Rakecach (farar Malink)
10.00 serbsko-nimska namša w Dešnje k 725. jubilejoju jsy (farařka Köhlerowa)
- 25.09. štwórtk**
15.00 pisany rěčny swjeden za džěći w Rakecach (projekt ZARI)
- 28.09. 15. njedžela po swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Rummel)
14.00 serbsko-němske kemše na Njepilic statoku w Rownom
- W oktobrje wusyla so ewangeliske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.*
- 05.10. 16. njedžela po swjatej Trojicy**
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)